

*"Żyjemy tak długo, jak długo żyją Ci,
co o Nas pamiętają"*

Pani

Warszawa, 07.04.2016 r.

Johanna Miki-Leitner

Minister Spraw Wewnętrznych Austrii

Szanowna Pani Minister,

Polskie środowisko byłych więźniów obozów koncentracyjnych

Systemu Mauthausen-Gusen reprezentowane przez Klub Byłych Więźniów Politycznych Obozów Koncentracyjnych Mauthausen – Gusen z największym niepokojem postrzega procedurę powstawania Ustawy w sprawie utworzenia Urzędu Federalnego „KZ Gedenkstätte Mauthausen/Mauthausen Memorial”.

Z uwagą śledzimy postęp prac, a także opinie różnych środowisk. Najbliższe nam, są opinie środowisk kombatanckich z innych państwa Europy, a także wielu osób, w tym naukowców, historyków, politologów i socjologów, którzy znają i zajmują się tematyką obozów koncentracyjnych II Wojny Światowej.

Jest dla nas ogromnym wysiłkiem, aby zajmować się tymi sprawami. Średnia wieku byłych więźniów przekracza już 90 lat ! Jesteśmy wspierani przez młodsze pokolenia a także wyspecjalizowane instytucje.

Dlatego z taką uwagą i zaangażowaniem czekaliśmy na spotkanie w Warszawie, powstałe z inicjatywy Ambasadora Austrii w Polsce Pana Thomasa Buchsbauma, z Panią DDr. Barbarą Gluck. Wydawało nam się, że przekazując nasze przemyślenia i propozycje, jesteśmy z uwagą słuchani i że jest nawiązana pewna wspólna nić porozumienia. Przesłaliśmy przecież na ręce Pani Minister, w czerwcu 2015 roku, nasze uwagi dotyczące projektu ustawy.

Niestety, zapoznając się z ostatnim projektem ustawy, stwierdzamy, że żadne nasze postulaty nie zostały uwzględnione. Odnosimy wrażenie, że problematyka obozu Gusen (jakże istotna dla Polski i Polaków) znalazła się na peryferiach zagadnień.

Jak więc rozumieć, że w najważniejszym organie zarządzającym problematyką obozów, wszystkie kraje Europy będą miały tylko jednego przedstawiciela? Czy Polacy, ale także i inne kraje, będą mieli jakąkolwiek siłę przebicia i przeforsowania, nawet najlepszych i najmądrzejszych projektów? Pozostałe nasze postulaty, zawarte w piśmie do Pani Minister, jak i przedstawione podczas spotkania z Panią DDr. B. Gluck są jak najbardziej aktualne.

Przytoczę raz jeszcze sentencję naszego pisma do Pani Minister:

„System hitlerowskich niemieckich obozów koncentracyjnych Mauthausen-Gusen, obok KL Auschwitz-Birkenau oraz Katynia, odgrywa wyjątkową rolę w historii Polski. Szczególnie obozy w Gusen były miejscem zaplanowanego niszczenia polskiej inteligencji na masową skalę. Te tragiczne miejsca pozostają w pamięci licznej grupy wciąż żyjących byłych więźniów – świadków historii, jak również w pamięci dziesiątek tysięcy rodzin osób zamordowanych w obozach KZ Mauthausen – Gusen”.

Nie pozostaje nam, wobec powyższych zdarzeń, nic innego jak wymagać realizacji największej liczby naszych postulatów. Nie wsłuchanie się w głos środowiska byłych więźniów obozów koncentracyjnych systemu Mauthausen – Gusen pozostawi nas na marginesie i przypieczętuje procedurę zmian jakie chce wprowadzić Parlament Austrii.

Z poważaniem

Byli więźniowie z obozów systemu Mauthausen – Gusen

Wojciech Topolewski

Stanisław Lreszczyński

Jacek Tarasiewicz

Arbeitsübersetzung JTR

Klub der Ehemaligen Politischen Häftlinge der KL Mauthausen-Gusen

Ul. Karowa 31

00-324 Warszawa

„Wir leben so lange, wie lange diese Menschen leben, die uns in Erinnerung haben“

Warschau, am 07.04.2016

Johann Mikl-Leitner

Bundesministerin für Inneres der Republik Österreich

Sehr geehrte Frau Ministerin,

Polnisches Milieu der ehemaligen Häftlinge der KL System Mauthausen-Gusen, welches durch Klub der Ehemaligen Politischen Häftlinge der KL Mauthausen-Gusen vertreten ist, beobachtet mit größter Unruhe die Prozedur der Beschließung des Gesetzes betreffend Gründung des Bundesamtes „KZ Gedenkstätte Mauthausen/Gusen Memorial“.

Mit Aufmerksamkeit beobachten wird den Fortschritt von Arbeiten, aber auch die Meinungen verschiedener Milieus. Nahe stehend sind für uns die Meinungen der Kombattantenmilieus aus anderen Staaten Europas, auch die Meinungen vieler Personen, darunter Wissenschaftler, Historiker, Politologen und Soziologen, die die Thematik der KZ Lager aus dem Zweiten Weltkrieg kennen und sich damit beschäftigen.

Es ist für uns eine große Bemühung, sich mit diesen Sachen zu beschäftigen. Das durchschnittliche Alter der ehemaligen Häftlinge überschreitet 90 Jahre! Wir sind durch jüngere Generationen, und auch spezialisierte Institutionen, unterstützt.

Daher warteten wir mit großer Aufmerksamkeit und Beteiligung auf das Treffen in Warschau mit Frau DDr. Barbara Glück, welches aus der Initiative des österreichischen Botschafters in Polen, Herrn Thomas Buchsbaum, stattgefunden hat. Wir dachten, dass unsere Überlegungen und Vorschläge aufmerksam gehört waren, und dass es zu einer bestimmten Einigung gekommen ist. Wir haben jedoch an Frau Ministerin im Juni 2015 unsere Anmerkungen betreffend Gesetzesprojekt übermittelt.

Leider, nachdem wir uns mit dem letzten Gesetzesprojekt vertraut gemacht haben, müssen wir feststellen, dass unsere Forderungen nicht berücksichtigt wurden. Wir haben den Eindruck, dass sich die Problematik des KL Gusen (sehr wichtig für Polen und für die Polen) am Rand befindet.

Wie soll man dies verstehen, dass im wichtigsten Organ, welches die KL Problematik verwaltet, alle Staaten Europas nur einen Vertreter haben werden? Werden Polen, und auch andere Länder, irgendeine Durchsetzungskraft bei sogar den besten und vernünftigsten Projekten haben? Unsere übrigen Forderungen, welche im Schreiben an Frau Ministerin genannt waren, auch diese, welche während des Treffens mit Frau DDr. B. Glück dargestellt wurden, sind schon aktuell.

Ich zitiere nochmal die Sentenz unseres Schreibens an Frau Ministerin:

„Das System der nationalsozialistischen deutschen KL Mauthausen-Gusen, neben KL Auschwitz-Birkenau und Katyn, spielt eine Ausnahmerolle in der Geschichte Polens. Insbesondere die Lager in Gusen waren Stätte einer geplanten Vernichtung der polnischen Intelligenz in Massenskala. Diese tragischen Stätten bleiben in Erinnerung der großen Gruppe der noch lebenden Häftlinge – Zeugen der Geschichte, aber auch in Erinnerung der vielen Familien der in KZ Mauthausen-Gusen ermordeten Personen.“

Es bleibt uns – angesichts der obigen Ereignisse – nichts anderes übrig, als die Durchführung der größten Zahl von unseren Forderungen zu verlangen. Das Nichtzuhören der Stimme der ehemaligen Häftlinge der KL Mauthausen-Gusen wird uns am Rand lassen und die Prozedur der Änderungen, welche das Parlament Österreichs einführen will, bekräftigen.

Hochachtungsvoll

Ehemalige Häftlinge aus den KL System Mauthausen-Gusen

Wojciech Topolewski

Stanislaw Leszczynski

Jacek Tarasiewicz

Warszawa, dnia 16 listopada 2015

Szanowna Pani
Johanna Mikl-Leitner
Minister Spraw Wewnętrznych
Republiki Austrii

Szanowna Pani Minister,

Z olbrzymim zainteresowaniem śledzimy proces tworzenia nowych podstaw prawnych funkcjonowania Miejsc Pamięci po obozach Trzeciej Rzeszy w Austrii, które mają na celu ustawowe umocowanie instytucji pamięci powstałej na pozostałościach KZ-Mauthausen. Jako osoby zawodowo i osobiście zaangażowane od wielu lat w prace na rzecz tejże pamięci jesteśmy przekonani, że kierunek prac nad instytucjonalnym rozwiązaniem jest odpowiedzią na realne potrzeby formułowane od wielu lat przez środowiska byłych więźniów oraz organizacje i instytucje zajmujące się pamięcią tego okresu – zarówno w samej Austrii, jak i w całej Europie. Samo nadanie instytucjonalnej osobowości prawnej dla spuścizny Mauthausen ustabilizuje i unormuje wysiłki zespołu ludzi pracujących na rzecz tejże pamięci, co będzie miało – wierzymy – pozytywny wpływ na prace m.in. edukacyjne, naukowe lub konserwatorskie w obszarze byłego obozu odwiedzanego co roku przez ok. 200.000 osób, w szczególności ludzi młodych, kształtujących dopiero swoje spojrzenie na świat i definiujących swoją własną obywatelską odpowiedzialność za jego przyszłość.

Znamy też przebieg dialogu, w który zaangażowali się ostatni polscy Świadkowie – byli więźniowie tego kompleksu obozów. Odczuwamy głęboki szacunek dla ich konstruktywnej postawy, szukającej jak najlepszych rozwiązań, stabilizujących perspektywę tak dla nich bolesnej pamięci, właśnie dla przyszłych pokoleń.

Obserwując rozwój edukacji i międzynarodową, europejską dynamikę współpracy instytucjonalnej różnych poobozowych miejsc pamięci, ośrodków deportacji i instalacji polityki rasistowskiej, antysemickiej i ludobójczej, doceniamy wolę Republiki Austrii do pełniejszego włączenia się w ową współpracę poprzez instytucjonalizację tego obszaru zagadnień na podłożu KZ-Mauthausen.

Jesteśmy przekonani, jak bardzo istotnym czynnikiem stabilizacyjnym są wyrażone w tym dialogu postulaty:

1. Włączenia do społecznej rady doradczej nowej instytucji czynników społecznych związanych z największymi środowiskami byłych więźniów i ich rodzin z zagranicy. W szczególności uważamy za potrzebne uwzględnienie w tym gronie głosu z Polski. Jego obecność dopełni procesy opiniotwórcze. Gdyż jasne jest wszakże, że tylko bezpośrednie umocowanie największych krajowych środowisk

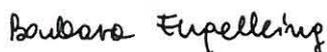
więźniarskich dostatecznie wzmocni wydźwięk formułowanych osądów i podejmowanych na ich podłożu decyzji kierunkowych. Prosimy o pozytywne rozważenie tego postulatu.

2. Wzmocnienia zapisów dotyczących innych miejsc męczeństwa i kaźni, w tym przede wszystkim – niewielkich już dziś architektonicznie, ale jakże niezwykle wymownych i symbolicznych – pozostałości obozów Gusen. Jest to istotne przede wszystkim ze względu na historię tych miejsc, na żywą pamięć ofiar, kultywowaną przez ich rodziny, ale także na jakże potrzebne zakorzenienie świadomości z tejże historii płynącej w lokalnych społecznościach, skupionych wokół konkretnych miejsc pamięci.

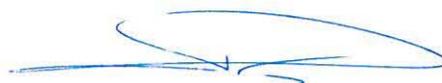
3. Docenienia imponującego zaangażowania społecznego obserwowanego od lat w Austrii na rzecz pamięci – poprzez wzmocnienie zapisów o ustawowej współpracy tworzonej instytucji z organizacjami pozarządowymi działającymi nie tylko wokół Mauthausen, ale i innych miejsc pamięci podobnego typu. Jesteśmy przekonani, że ułatwi to w przyszłości tworzenie i współprowadzenie programów współpracy – w tym edukacyjnej – z autentycznie zaangażowanymi stronami społecznymi, wykonującymi często bardzo potrzebną pracę lokalną, zakotwiczoną w sposób naturalny w lokalnych społecznościach żyjących wokół miejsc pamięci.

Pragniemy raz jeszcze docenić owe wysiłki Republiki Austrii, ufając, że przyczynią się one do wzmocnienia efektów pracy na rzecz zachowania pamięci o nazistowskich zbrodniach i ich ofiarach oraz na rzecz budowy przyszłej Europy ludzi wrażliwych, sumiennych i odpowiedzialnych.

Łącząc wyrazy naszego szacunku,

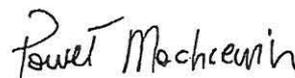
Prof. Barbara Engelking
Przewodnicząca Międzynarodowej
Rady Oświęcimskiej

Dr Piotr M. A. Cywiński
Dyrektor Państwowego Muzeum
Auschwitz-Birkenau

Robert Kostro
Dyrektor Muzeum Historii Polski
w Warszawie

Prof. Paweł Machcewicz
Dyrektor Muzeum II Wojny Światowej w
Gdańsku

Marek Zając
Sekretarz Międzynarodowej Rady
Oświęcimskiej

Prof. Dariusz Stola
Dyrektor Muzeum Historii
Polskich Żydów "Polin" w
Warszawie

Zbigniew Gluza
Prezes Ośrodka KARTA

Do wiadomości:

JE Artur Lorkowski, Ambasador RP w Wiedniu

Höflichkeitsübersetzung

Warschau, den 16. November 2015

Sehr geehrte Frau
Johanna Mikl-Leitner
Bundesministerin für Inneres
der Republik Österreich

Sehr geehrte Frau Bundesministerin,

mit enormem Interesse verfolgen wir den Prozess der Schaffung neuer rechtlicher Grundlagen für das Funktionieren der Gedenkstätten an den ehemaligen Lagern des Dritten Reichs in Österreich, die eine gesetzliche Institutionalisierung der auf den Überresten des KZ Mauthausen entstandenen Gedenkeinrichtung bezwecken. Als Personen, die wir uns seit vielen Jahren beruflich und persönlich mit eben jenem Gedenken beschäftigen, sind wir überzeugt, dass die Richtung der Arbeiten an einer institutionellen Lösung die Antwort auf die realen Bedürfnisse darstellt, die seit vielen Jahren von Vertretungen ehemaliger Häftlinge sowie Organisationen und Institutionen, die sich in Österreich selbst und in ganz Europa mit der Erinnerung an diese Zeit beschäftigen, vorgebracht werden. Die Verleihung einer institutionellen Rechtspersönlichkeit für das Vermächtnis von Mauthausen wird die Anstrengungen der Menschen, die sich für das Gedenken an diesem Ort einsetzen, stabilisieren und normieren, was – wie wir glauben – einen positiven Einfluss unter anderem auf die Umsetzung von Bildungsaufgaben sowie wissenschaftliche und konservatorische Arbeiten im Bereich des ehemaligen Konzentrationslagers haben wird, das Jahr für Jahr etwa 200 000 Besucher zählt, vor allem junge Leute, die erst dabei sind, ihre Weltsicht und eigene staatsbürgerliche Verantwortung um die Zukunft der Menschheit zu formen.

Wir kennen auch den Verlauf des Dialogs, in den sich die letzten polnischen Zeitzeugen, ehemalige Häftlinge und Überlebende dieses Lagers, eingebracht haben. Wir verspüren eine große Hochachtung vor ihrer konstruktiven Haltung, der Suche nach bestmöglichen Lösungen zur Stabilisierung der Perspektive dieser für sie so schmerzhafteste Erinnerung für künftige Generationen.

Wenn wir die Entwicklung der Vermittlung von Bildungsinhalten und die internationale europäische institutionelle Zusammenarbeit verschiedener Gedenkstätten an den Orten ehemaliger Konzentrationslager, Deportationsstätten und Orten der Etablierung rassistischer, antisemitischer und völkermörderischer Politik beobachten, begrüßen wir den Willen der Republik Österreich, sich durch die Institutionalisierung dieses Problembereichs um das KZ Mauthausen stärker in die erwähnte Zusammenarbeit einzubringen.

Wir sind davon überzeugt, welche wesentliche, stabilisierende Bedeutung den in diesem Dialog zum Ausdruck gebrachten Postulaten zukommt:

1. Die Einbeziehung neuer Institutionen gesellschaftlicher Träger in Verbindung mit den größten Kreisen ehemaliger Häftlinge und ihrer Familien im Ausland in den Beirat der neuen Institution.

Insbesondere halten wir die Berücksichtigung einer Stimme aus Polen in diesem Kreis für notwendig. Ihre Anwesenheit wird die meinungsbildenden Prozesse ergänzen, denn es ist völlig klar, dass nur eine unmittelbare institutionelle Einbeziehung der größten Gruppen von Häftlingen ausreichend die Aussage der formulierten Urteile und auf dieser Grundlage gefassten Richtungsbeschlüsse stärken wird. Wir bitten um positive Erwägung dieses Postulats.

2. Die Stärkung der Vorschriften bezüglich anderer Orte der Folter und Tortur, darunter vor allen Dingen der heute architektonisch wenig umfangreichen, aber umso aussagekräftigeren und symbolischeren Überreste der Häftlingslager in Gusen. Dies ist von wesentlicher Bedeutung vor allem hinsichtlich der Geschichte dieser Orte, des lebendigen Gedächtnis an die Opfer, das von ihren Familien kultiviert wird, aber auch der ach so notwendigen Verwurzelung des Bewusstseins dieser Geschichte, wie es in den lokalen Gemeinschaften, die sich um die konkreten Gedenkstätten bilden, vorhanden ist.

3. Die Würdigung des imposanten gesellschaftlichen Engagements für das Gedenken, das seit Jahren in Österreich zu beobachten ist, durch Stärkung der Vorschriften für eine gesellschaftliche Zusammenarbeit der zu schaffenden Institution mit Nichtregierungsorganisationen, die nicht nur in und zum Thema Mauthausen tätig sind, sondern auch an anderen, ähnlichen Gedenkstätten. Wir sind der Überzeugung, dass dies in Zukunft die Erstellung und gemeinsame Durchführung von Kooperationsprogrammen – darunter im Bildungsbereich – mit authentisch engagierten gesellschaftlichen Gruppen, die zudem häufig der besonders wichtigen Tätigkeit vor Ort nachgehen und auf natürliche Weise in den lokalen, in der Umgebung der Gedenkstätten ansässigen Bevölkerungen verankert sind, erleichtern wird.

Wir möchten nochmals zum Ausdruck bringen, wie sehr wir diese Bemühungen der Republik Österreich begrüßen, wie auch unserer Hoffnung, dass sie zu einer Festigung der Effekte der Arbeit für die Aufrechterhaltung des Gedächtnisses an die Nazi-Verbrechen und ihre Opfer sowie zum Aufbau eines künftigen Europa sensibilisierter, gewissenhafter und verantwortungsbewusster Menschen beitragen werden.

Mit Ausdrücken der vorzüglichen Hochachtung

Prof. Barbara Engelking, Vorsitzende des Internationalen Auschwitz-Rats

Dr. Piotr M. A. Cywiński, Direktor des Staatlichen Museums Auschwitz-Birkenau

Robert Kostro, Direktor des Museums der polnischen Geschichte in Warschau

Prof. Paweł Machcewicz, Direktor des Museums des Zweiten Weltkriegs in Danzig

Marek Zając, Sekretär des Internationalen Auschwitz-Rats

Prof. Dariusz Stola, Direktor des Museums der Geschichte der polnischen Juden "Polin" in Warschau

Zbigniew Gluza, Vorsitzender des Zentrums "Karta"

Zur Kenntnisnahme:

S.E. Artur Lorkowski, Botschafter der Republik Polen in Wien

KLUB BYŁYCH WIĘZNIÓW POLITYCZNYCH
OBOZÓW KONCENTRACYJNYCH
Mauthausen-Gusen

00-324 Warszawa, ul. Karowa 31

*"Żyjemy tak długo, jak długo żyją Ci,
co o Nas pamiętają"*

Warszawa, czerwca 2015 r.

**Pani
Johanna Mikl-Leitner
Minister Spraw Wewnętrznych
Austria**

Szanowna Pani Minister,

polskie środowiska więźniów systemu obozów Mauthausen-Gusen, reprezentowane przez „Klub byłych więźniów politycznych obozów koncentracyjnych Mauthausen-Gusen” z satysfakcją przyjmują przedstawiony przez austriackie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych projekt ustawy w sprawie utworzenia Urzędu Federalnego „KZ Gedenkstätte Mauthausen/Mauthausen Memorial”.

System hitlerowskich niemieckich obozów koncentracyjnych Mauthausen-Gusen, obok KL Auschwitz-Birkenau oraz Katynia, odgrywa wyjątkowo dramatyczną rolę w historii Polski. Szczególnie obozy w Gusen były miejscem zaplanowanego niszczenia polskiej inteligencji na masową skalę. Te tragiczne miejsca pozostają w pamięci licznej grupy wciąż żyjących byłych więźniów - świadków historii, jak również w pamięci dziesiątek tysięcy rodzin osób zamordowanych w obozach systemu KZ Mauthausen-Gusen.

Wyrażamy zrozumienie dla konieczności nadania nowej formy organizacyjnej KZ Gedenkstätte Mauthausen/Mauthausen Memorial. Wyrażamy również przekonanie, że – biorąc pod uwagę szczególną odpowiedzialność Austrii – poprzez ustanawianie nowej instytucji prawa publicznego państwo austriackie będzie mogło lepiej sprostać współczesnym wyzwaniom, szczególnie w zakresie zachowania świadectw materialnych, badań historycznych, edukacji i upowszechniania wiedzy o zbrodniach narodowego socjalizmu.

Jesteśmy przekonani, że nasze tragiczne doświadczenie na stałe związane z austriacką ziemią, jak również pamięć zachowana w polskich rodzinach o tych, którzy zostali zamordowani w obozach systemu Mauthausen-Gusen, daje nam szczególny mandat, aby uczestniczyć w dyskusji i współtworzyć pamiętać o zbrodniach narodowego socjalizmu w Austrii. Dlatego chcielibyśmy przekazać nasze uwagi do zaprezentowanego projektu, mając głęboką nadzieję, że zostaną one uwzględnione w procesie ustawodawczym.

Po pierwsze, biorąc pod uwagę szeroki zakres zadań oraz odpowiedzialności, jakie projektodawca stawia przed nową instytucją, proponujemy, aby **nowy urząd federalny nosił nazwę „Gedenkstätte und Museum KZ-System Mauthausen-Gusen”**.

1) Od samego początku KZ Gedenkstätte Mauthausen/Mauthausen Memorial prowadzi prace służące zachowaniu materialnej spuścizny byłych hitlerowskich niemieckich obozów wchodzących w skład systemu KZ Mauthausen-Gusen. Prace te powinny być kontynuowane. Niezbędna jest również dalsza opieka nad cmentarzami oraz innymi miejscami, na których spoczywają lub są upamiętniani zamordowani więźniowie. **Dodanie w tytule projektu ustawy sformułowania „Museum”** powinno symbolizować pogłębienie rozwoju kompetencji nowej instytucji jako muzeum, instytucji naukowej, ośrodka edukacyjnego oraz miejsca spotkań, szczególnie młodzieży, co jest istotne także w kontekście odpowiedzialności za brodnie narodowego socjalizmu i przeciwdziałania wzrostowi nacjonalizmu i szowinizmu. Dobrym przykładem działań w tym kierunku jest zapowiedziana przez Panią Minister Johannę Mikl-Leitner podczas obchodów 70. rocznicy wyzwolenia obozu w Gusen budowa ośrodka edukacyjnego („Doch sollte hier in Gusen auch ein Lernort etabliert werden”).

2) Jak odnotowuje się w uzasadnieniu do projektu ustawy (str. 3), „obóz koncentracyjny Mauthausen wraz z obozem bliźniaczym Gusen był spośród ponad 40 obozów powstałych na terenie Austrii między 1938 a 1945 rokiem centralnym miejscem prowadzonych przez reżim nazistowski prześladowań politycznych i rasistowskich”. Cechą charakterystyczną systemu obozów KZ Mauthausen-Gusen jest rozsiana po całej po całej Austrii sieć prawie 50 podobozów oraz innych miejsc cierpienia, co też dostrzegają autorzy projektu ustawy w paragrafie 2 i 3. **Fakt ten powinien zostać bardzo mocno podkreślony w nowej ustawie przez dodanie w tytule sformułowania „KZ-System”**. Jednocześnie, nasza propozycja dotyczy wyłącznie zmiany nazwy powoływanego urzędu federalnego, przy czym nazwy poszczególnych miejsc pamięci, takich jak KZ Gedenkstätte Mauthausen /Mauthausen Memorial, czy też KZ Gedenkstätte Gusen / Gusen Memorial, powinny pozostać bez zmian.

3) Obozy Gusen I, Gusen II oraz Gusen III pełniły wyjątkową rolę nie tylko w procesie niszczenia polskiej inteligencji. Pełniły również szczególną rolę w całym systemie obozów zlokalizowanych na terenie Austrii. „Spośród ponad 70.000 więźniów z całej Europy nawet połowa nie dożyła dnia wyzwolenia” – odnotowała Pani Minister Johanna Miki-Leitner podczas obchodów 70. rocznicy wyzwolenia obozów w Gusen. W tym samym wystąpieniu Pani Minister przypomniała, że „besonders in Gusen setzte bereits kurz nach der Befreiung das Verdrängen, bewusste Vergessen und Verschütten des Geschehenen ein. Die Spuren und Hinweise wurden kontinuierlich verwischt. Lange Zeit deutete kaum etwas auf die Existenz eines Konzentrationslagers an diesem Ort. (...) Jahrzehntlang stand Gusen in Österreich deshalb in der

Aufarbeitung im Schatten und wurde vernachlässigt. Doch die Überlebenden wollten diesen Umgang mit der Vergangenheit nicht zulassen“. Dopiero w 1965 roku, z inicjatywy więźniów a nie państwa austriackiego, powstało w Gusen miejsce pamięci. **Jesteśmy przekonani, że 50 lat później, pamięć o obozach w Gusen powinna znaleźć właściwe odzwierciedlenie również w tytule projektowanej ustawy.**

4) Dodatkowo, w ustawie, jako załącznik, powinna zostać **zawarta pełna lista miejsc pamięci - podobozów oraz innych miejsc cierpienia wchodzących w skład systemu KZ Mauthausen-Gusen wraz z procedurą jej ewentualnego rozszerzania w związku z rozwojem wiedzy historycznej.** Miejsca pamięci wymienione w ustawie powinny na mocy tej ustawy zostać objęte ochroną prawną, aby zapewnić ich nienaruszalność oraz godność należną miejscom pamięci, przy czym należałoby określić procedurę wyznaczania ich granic w oparciu o wyniki badań naukowych.

Po drugie, wydaje się, że żadne działania edukacyjne nie mogą dziś odbywać się bez aktywnego udziału organizacji społecznych oraz samorządów terytorialnych. Uwzględniając fakt, że system KZ Mauthausen-Gusen to prawie 50 obozów rozsianych na terytorium całej Austrii, uzasadnione wydaje się, aby **urząd federalny zachował możliwość samodzielnej realizacji zadań edukacyjnych, ale przede wszystkim powinien skupić się na dystrybucji wsparcia finansowego dla projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz samorządy, w których znajdują się były obozy systemu Mauthausen-Gusen.** Ma to istotne znaczenie dla włączenia środowisk lokalnych, w tym szczególnie młodzieży, w kultywowanie pamięci i wiedzy historycznej o tamtych wydarzeniach, aby ta dyskusja była szersza geograficznie i głębsza społecznie. W tym celu uzasadniona jest **modyfikacja paragrafu 3 projektu ustawy przez dodanie w punkcie 5, 6 oraz 7 sformułowania „sowie deren Förderung”.** Dodatkowo, w paragrafie 3 pkt. 8 należy dodać **NGO oraz samorządy do katalogu podmiotów, z którymi nowy urząd federalny będzie współpracował.**

Po trzecie, cechą charakterystyczną systemu obozów KZ Mauthausen-Gusen było silne umiędzynarodowienie więźniów, którzy pochodzili z wielu krajów Europy, z istotnym udziałem obywateli Polski, ale również zróżnicowanie więźniów pod względem etnicznym, religijnym, kulturowym i politycznym. Z tego powodu pozytywnie oceniamy propozycje powołania organów statutowych urzędu federalnego, które powinny zapewnić obecność reprezentatywnych przedstawicieli organizacji zainteresowanych pracą na rzecz dalszego upamiętnienia systemu KZ Mauthausen-Gusen. Wydaje się jednak, że oprócz Międzynarodowego Komitetu Mauthausen, który dodatkowo nie ma prawa głosu w pracach kuratorium, żadna inna instytucja nie reprezentuje grup narodowościowych, religijnych, społecznych i zawodowych spoza Austrii, a to przecież więźniowie nie-Austriacy stanowili zasadniczą część ze 190 tysięcy więźniów oraz większość z 90 tysięcy ofiar. Dlatego wydaje się, że **wzmocnieniu powinna ulec reprezentacja poszczególnych grup narodowościowych spoza Austrii w organach statutowych urzędu federalnego.** Warto zauważyć, że już obecnie w pracach Międzynarodowego Forum Mauthausen biorą udział przedstawiciele Ambasad Polski, Rosji, Francji i USA. Po wejściu w życie proponowanej ustawy zadania MFW przejąłaby rada społeczna, w której te podmioty nie będą reprezentowane, co stanowiłoby również pogorszenie możliwości partycypacji przedstawicieli tych krajów w stosunku do stanu obecnego. Dlatego postulujemy **włączenie na mocy ustawy przedstawicieli ambasad tych państw, w tym Ambasady RP w Wiedniu, do kuratorium urzędu federalnego.** Dodatkowo, proponujemy włączenie na mocy ustawy **do rady społecznej przedstawicieli narodowych organizacji więźniów z krajów najbardziej dotkniętych skutkami systemu KZ Mauthausen-**

Gusen. Analogiczny wniosek dotyczy **włączenia na mocy ustawy do rady społecznej przedstawicieli organizacji pozarządowych aktywnie działających na rzecz miejsc pamięci innych niż Mauthausen (np. Komitet Gusen)**, co służyłoby wzmocnieniu współpracy między urzędem federalnym a tymi organizacjami pozarządowymi.

W nadziei na przychylne potraktowanie naszych postulatów pozostajemy z wyrazami szacunku,

Rep. Lasnik

Jacek Tawarniow
Barbara Górecka
Fundacja "Pamięć byłych więźniów
obozów koncentracyjnych
Mauthausen i ich najbliższych"

Inoffizielle Übersetzung

Die polnischen Kreise der ehemaligen Häftlinge des Lagersystems Mauthausen-Gusen, vertreten durch (polnischen) Club ehemaliger politischer Gefangener des KZ Mauthausen-Gusen nehmen mit Zufriedenheit den vom österreichischen Bundesministerium für Inneres vorgestellten Entwurf des Bundesgesetzes über die Errichtung der Bundesanstalt „KZ Gedenkstätte Mauthausen/Mauthausen Memorial“ zur Kenntnis.

Das System der nationalsozialistischen Konzentrationslager Mauthausen-Gusen spielt, neben dem KL Auschwitz-Birkenau sowie Katyń, eine besonders tragische Rolle in der Geschichte Polens. Insbesondere die KZ-Lager Gusen waren Orte der systematisch geplanten massenweisen Vernichtung der polnischen Intelligenz. Diese schrecklichen Orte bleiben in der Erinnerung der zahlreichen Gruppe noch lebender ehemaliger Häftlinge – der Zeitzeugen – sowie in der Erinnerung zehntausender Familienmitglieder der im KZ Lagersystem Mauthausen-Gusen Ermordeten präsent.

Wir möchten unser Verständnis für die Notwendigkeit der Schaffung einer neuen Organisationsform für die KZ Gedenkstätte Mauthausen/Mauthausen Memorial zum Ausdruck bringen. Wir sind ebenfalls der Überzeugung, dass angesichts der besonderen Verantwortung Österreichs, nach der Errichtung der neuen Bundesanstalt öffentlichen Rechts, die Bundesrepublik Österreich den aktuellen Herausforderungen, insbesondere im Bereich des Bewahrens der materiellen Zeugnisse, der historischen Forschungen, der pädagogischen Arbeit und der Vermittlung des Wissens über die nationalistischen Verbrechen, besser wahrnehmen wird.

Wir sind überzeugt, dass diese unsere tragische Erfahrung, die für immer mit dem österreichischen Boden verbunden bleibt, sowie die in polnischen Familien bewahrte Erinnerung, an diejenigen, die in den Lagern des Systems Mauthausen-Gusen ermordet wurden, uns ein besonderes Mandat gibt, an der Diskussion darüber teilzunehmen, wie die Erinnerungsarbeit an die Verbrechen des Nationalsozialismus in Österreich am besten bewerkstelligt werden kann. Daher möchten wir unsere Anmerkungen zu dem Gesetzesentwurf zum Ausdruck bringen, in der starken Hoffnung, dass sie im Legislationsprozess Berücksichtigung findet.

Zum Ersten: Unter der Berücksichtigung der weit gestreuten Aufgaben und Verantwortung, vor die der Gesetzgeber die neue Anstalt stellt, schlagen wir vor, dass die neue Bundesanstalt **den Namen „Gedenkstätte und Museum KZ-System Mauthausen-Gusen“** trägt.

1) Von Anbeginn nimmt die KZ Gedenkstätte Mauthausen/Mauthausen Memorial Aufgaben wahr, die der Bewahrung des materiellen Erbes der ehemaligen nationalsozialistischen Lager, die Teil des Systems des KZ Mauthausen-Gusen waren, dienen. Diese Aufgaben sollten fortgesetzt werden. Unabdingbar ist auch die weitere Pflege der Friedhöfe sowie anderer Orte, wo die ermordeten Häftlinge ruhen oder wo ihrer gedacht wird. **Das Hinzufügen im Namen der Formulierung „Museum“** sollte die Vertiefung der Kompetenzentwicklung der neuen Institution symbolisieren, als Museum, Forschungsstätte, pädagogischer Ort sowie Ort der Begegnung, vor allem der Jugend, was im Kontext der Verantwortung für die nationalsozialistischen Verbrechen sowie einer Vorbeugung des Anwachsens von Nationalismus und Fremdenfeindlichkeit wesentlich ist. Ein gutes Beispiel für den Weg in diese Richtung

ist die von Frau Bundesministerin Dr. Mikl-Leitner anlässlich der Feierlichkeiten zum 70-ten Jahrestag der Befreiung des KZ Lagers Gusen angekündigte Errichtung eines Lernortes („Doch sollte hier in Gusen auch ein Lernort etabliert werden“).

2) Wie in den Erläuterungen zum Gesetzesentwurf verzeichnet ist (S. 3), war „das KZ Mauthausen mit seinem Zweiglager Gusen als Zentrum eines Systems von mehr als 40 Außenlagern zwischen 1938 und 1943 der zentrale Ort politischer und rassistischer Verfolgung durch das NS-Regime auf österreichischem Territorium“. Das Charakteristikum des Systems der KZ Lager Mauthausen-Gusen ist das über ganz Österreich verstreute Netz von nahezu 50 Außenlagern sowie anderer Leidensorte, was auch die Autoren des Gesetzesentwurfs in §§ 2 und 3 anmerken. **Diese Tatsache sollte in dem neuen Gesetz sehr stark akzentuiert werden – durch das Hinzufügen im Namen der Bezeichnung „KZ-System“.** Unser Vorschlag bezieht sich jedoch lediglich auf eine Änderung des Namens der durch das Gesetz berufenen Bundesanstalt, wobei die Bezeichnungen der einzelnen Gedenkstätten, solcher wie KZ Gedenkstätte Mauthausen/Mauthausen Memorial oder auch KZ Gedenkstätte Gusen/Gusen Memorial unverändert bleiben sollten.

3) Die Lager Gusen I, Gusen II sowie Gusen III spielten eine besondere Rolle nicht nur im Prozess der Vernichtung der polnischen Intelligenz. Ihnen kam auch eine besondere Rolle im gesamten System aller auf österreichischem Boden errichteten Lager zu. „Von den über 70.000 hier gefangen gehaltenen Menschen aus ganz Europa überlebte nicht einmal die Hälfte den Tag der Befreiung.“ – sagte Frau Bundesministerin Miki-Leitner während der Befreiungsfeier in Gusen. In derselben Ansprache erinnerte die Frau Bundesministerin, dass „besonders in Gusen bereits kurz nach der Befreiung das Verdrängen, bewusste Vergessen und Verschütten des Geschehenen einsetzte. Die Spuren und Hinweise wurden kontinuierlich verwischt. Lange Zeit deutete kaum etwas auf die Existenz eines Konzentrationslagers an diesem Ort. (...) Jahrzehntlang stand Gusen in Österreich deshalb in der Aufarbeitung im Schatten und wurde vernachlässigt. Doch die Überlebenden wollten diesen Umgang mit der Vergangenheit nicht zulassen“. Erst 1965 entstand auf Initiative der Überlebenden, nicht des österreichischen Staates, in Gusen ein Gedenkort. **Wir sind der festen Überzeugung, dass sich 50 Jahre später die Erinnerung an die Lager von Gusen ebenfalls im Titel des geplanten Gesetzes wiederfinden sollte.**

4) Zusätzlich sollte dem Gesetz als Beilage **ein vollständiges Verzeichnis der Gedenkortbezeichnungen beigeschlossen werden – Außenlager und anderer Leidensorte, die Teil des Systems des KZ Mauthausen-Gusen. Es sollte auch die Möglichkeit einer allfälligen Ausweitung des Verzeichnisses im Zuge neuer historischer Erkenntnisse gewährleistet werden.** Die im Gesetz genannten Gedenkortbezeichnungen sollten kraft dieses Gesetzes von Rechts wegen geschützt werden, um ihre Integrität zu sicherzustellen, und den Gedenkortbezeichnungen, die ihnen gebührende Würde zu verleihen, wobei man anhand von Ergebnissen wissenschaftlicher Forschung ein Verfahren zur Definition ihrer Grenzen festlegen sollte.

Zum Zweiten: es ist evident, dass pädagogische Aktivitäten heutzutage ohne eine aktive Beteiligung von gesellschaftlichen Organisationen sowie lokalen Behörden undenkbar sind. Angesichts der Tatsache, dass das System des KZ Mauthausen-Gusen ein Netz von nahezu 50 Außenlagern auf dem Gebiet von ganz Österreich betrieben hat, scheint es angebracht, dass es der **Bundesanstalt vorbehalten bleiben sollte, selbständig pädagogische Aufgaben zu**

übernehmen. Darüber hinaus sollte sie sich aber vor allem darauf konzentrieren, die finanzielle Unterstützung für Projekte, die von NGOs sowie lokalen Behörden jener Orte, wo sich ehemalige Außenlager des Systems Mauthausen-Gusen befanden, umgesetzt werden, zu verteilen.

Dies hat eine wesentliche Bedeutung für die Einbeziehung lokaler Gemeinschaften, insbesondere auch junger Leute, in die Pflege des Gedenkens und des historischen Wissens um jene Geschehnisse, damit diese Diskussion geografisch breiter und gesellschaftlich tiefer verläuft. Zu diesem Zweck ist eine **Modifizierung von Paragraph 3 des Gesetzesentwurfs notwendig, durch Hinzufügen in den Zi. 5, 6 und 7 der Formulierung „sowie deren Förderung“.** **Zusätzlich sollte man im Paragraph 3 Zi. 8 die NGOs sowie lokale Behörden jenen Institutionen hinzufügen, mit denen die neu errichtete Bundesanstalt kooperieren wird.**

Zum Dritten: Bezeichnend für das System der KZ Lager Mauthausen-Gusen war die starke internationale Durchmischung der Häftlinge, die aus vielen Ländern Europas kamen, mit einem wesentlichen Anteil an polnischen Staatsbürgern, aber auch die Vielfalt der Häftlinge in ethnischer, religiöser, kultureller und politischer Hinsicht. Daher finden wir den Vorschlag, der Berufung von Organen der Bundesanstalt, die Teilnahme repräsentativer Vertreter von Organisationen, die an einer Fortführung der Tätigkeit zugunsten des Gedenkens an das System des KZ Mauthausen-Gusen interessiert sind, begrüßenswert. Es scheint jedoch, dass außer des Internationalen Mauthausen-Komitees, das im Übrigen kein Stimmrecht bei der Tätigkeit des Kuratoriums hat, keine weitere Institution nationale, religiöse, gesellschaftliche und berufliche Gruppen aus dem Ausland vertritt. Es waren aber nicht-österreichische Häftlinge, die den größten Teil der 190. Tausend Lagerinsassen und den größten Teil der über 90.000 Opfer ausmachten. Daher wäre es angebracht, wenn **die einzelnen nationalen Gruppen in den vorgesehenen Organen der Bundesanstalt verstärkt vertreten wären.** Es ist anzumerken, dass bereits jetzt im Internationalen Forum Mauthausen Vertreter der Botschaften Polens, Russlands, Frankreichs und der USA tätig sind. Nach dem Inkrafttreten des vorgeschlagenen Gesetzes würde die jetzigen Aufgaben des IFM der gesellschaftliche Beirat wahrnehmen, in dem jedoch die oben genannten Institutionen nicht vertreten sein werden. Dies bedeutet für die Vertreter jener Länder eine Verschlechterung der Möglichkeit einer Mitwirkung im Vergleich zum jetzigen Zustand. Daher regen wir an, dass **die Vertreter der Botschaften jener Staaten, darunter der Botschaft der Republik Polen in Wien, kraft Gesetz im Kuratorium einen Platz bekommen.** Darüber hinaus schlagen wir vor **kraft Gesetz Vertreter nationaler Häftlingsorganisationen aus den durch das System der KZ Mauthausen-Gusen am meisten betroffenen Ländern in den gesellschaftlichen Beirat mit einzubeziehen.** Analog dazu stellen wir den Antrag **kraft Gesetz in den gesellschaftlichen Beirat Vertreter von NGOs, die sich aktiv für andere Gedenkorte als Mauthausen (z. B. Gedenkdienst Komitee Gusen) einsetzen, aufzunehmen,** was der Stärkung einer Kooperation zwischen der Bundesanstalt und diesen NGOs dienen würde.

In der Hoffnung auf eine wohlwollende Annahme unserer Anregungen verbleiben wir mit dem Ausdruck vorzüglicher Hochachtung